

ИСЛОМ ТАМАДДУНИ АКС ЭТГАН ШАҲАР

Ўрозов Абдувоҳид Нурилаевич

ЎзМИ “Shamsuddinxon Boboxonov” nashriyot matbaa-ijodiy uyi davriy nashrlar
bo'yicha mas'ul kotib (97 304 7179; abdulvohid-urozov@mail.ru)

Бухорои шариф тарихда бир неча асрлар давомида Ислом маданияти пойтахти бўлиб келган, десак ҳам муболаға бўлмайди. Ўз даврида Бухоро “Қуббатул Ислом”, яъни “Ислом гумбази” деб номлангани ҳам бежиз эмас.

Қадимги анъаналарга назар ташлайдиган бўлсак, шаҳарларнинг давлатчилигидаги асосий омиллардан бири – уларнинг муҳофаа деворлари билан ўраб олинганлиги бўлган. Бухоронинг аҳолиси ҳам чўл ерларда яшовчи кўчманчи-чорвачи қабилаларни боскинчилик ҳужумларидан сақлаш мақсадида ҳудуд атрофини мустаҳкам девор билан ўраган[1].

Бухородаги бу девор харобалари ҳозиргача сақланиб қолган. У маҳаллий халқ орасида “Канпирак”, “Кампирдевор”, “Девори Канпирак” каби номлар билан аталган.

Тарихчи Абу Бакр Муҳаммад ибн Жаъфар Наршахий ўзининг “Бухоро тарихи” асарида шундай ёзади: “Бухоро амири бўлиб турган Мухтадий ибн Ҳаммод деворни қуришга, ҳар бир фарсаҳ (масофа)²⁶ да бир дарвоза қуришга ва ҳар ярим мил (масофа)²⁷ да биттадан мустаҳкам минора кўтаришга буюради. Бухоро қозиси Саъд ибн Халоф Бухорий бу ишга муттасадди этиб тайинланади. Ниҳоят, девор 830 йили Муҳаммад ибн Ҳалжод ибн Варақнинг даврида қуриб битказилади”.

2020 йили Бухоронинг Ислом маданияти пойтахти деб эълон қилиниши улкан тарихий-маданий ва сиёсий воқеалардан бири бўлган. Зеро, Бухорои шариф ҳақиқатан ҳам бундай шарафга муносиблиги борасида қўплаб мисоллар келтириш мумкин. Бухоро азалдан минтақамиз тарихида муҳим ўрин тутган, жаҳон динлари туташган марказлардан бири бўлиб келган. Айниқса, Ислом тамаддуни тарихидаги ўрни бекиёсдир. Бухоро шаҳрининг Ислом маданияти пойтахти деб эътироф этилишини, у ерда етишиб чиққан забардаст алломаларнинг ислом цивилизациясига қўшган улкан ҳиссасининг тасдиғи сифатида ҳам баҳолаш мумкин. Ҳолбуки, буюк аждодларимизнинг илм-фан ва маданиятнинг қўплаб соҳалари тараққиётига қўшган бекиёс ҳиссасини дунё тан олган. Биргина Имом Бухорий раҳматуллоҳи алайҳнинг тақдим этган “Саҳиҳул Бухорий” асари дунё мусулмон уламолар томонидан Қуръондан кейинги иккинчи манба сифатида тан олинган. Жумладан, Бухорои шарифда етти пир номи билан боғлиқ улуғ мутасаввиф зотларнинг ўтганлиги ҳам мазкур шаҳарнинг шарафини янада зиёда этиб турибди. Абдуҳолиқ Ғиждувоний (1103-1179), Хожа Муҳаммад Ориф Ревгарий Моҳитобон (1166-1259), Хожа

²⁶ Узунлик ўлчов бирлиги бўлиб, 3000 зироъга тенг, яъни 2250 м.га, тарихда 5760 м.га тенг масофани бир фарсаҳ, дейилган («Ан-Наъиймул кабир» Наманган. Наманган.: 2014 й.).

²⁷ Фарсаҳнинг учдан бирига тенг ёки 1920 м.га тенг масофани бир мил, дейилади («Ан-Наъиймул кабир» Наманган. Наманган.: 2014 й.).

Маҳмуд Анжир Фағнавий (тах.1210-1286), Хожа Али Ромитоний (тах.1310/1321 ваф.), Хожа Муҳаммад Бобойи Самосий (1259-1354), Саййид Амир Кулол (тах.1281-1400(01), Ҳазрати Саййид Муҳаммад Баҳоул-ҳақ вал-миллат вад-дунёид-дин Нақшбанд ибн Саййид Жалолiddин (1318-1389) каби валий зотларнинг номларини санар эканмиз, дунё тамаддунида улар танлаган йўлнинг нақадар беқиёслигига амин бўламиз. Масасалн, биргина Хожа Абдухолиқ Ғиждувонийнинг “Маслакул орифин”[2] асаридаги ўғитлар ҳозиргача мусулмонлар учун юксак тавсия бўлиб келмоқда.

Ёйинки, Бухоро алломалари қаторида фикҳ илмида юксак мақомдаги асарлар таълиф этган Садруш шариялар силсиласини зикр этиш мумкин. Замонасининг машҳур ҳуқуқшунос олими бўлган Садруш шария Аҳмад ибн Жамолиддин Убайдулло Маҳбубий Бухорий бўлиб, у XIII асрда яшаб ижод этган ва муҳим фикҳий асарлар, жумладан, “Ҳидоя”га ёзилган шарҳлардан бирининг муаллифи сифатида танилган. Бухоро заминидан етишиб чиққан мазкур алломалар силсиласи, фикҳий ишончли манбалардан бири бўлган “Виқоя” китоби ва унинг шарҳ, тавзиҳлари муаллифлари ҳисобланади.

Шундай экан, қадимги Бухорои шариф Ислом олами маданиятини акс эттирган шарафли шаҳарлардан бири дейишга бир неча мартабалаб ҳақлимиз, десак ҳам муболаға бўлмайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Абу Бакр Муҳаммад ибн Жаъфар Наршахий. “Тарихи Бухоро”. Форс тилидан А. Расулов ва А. Ўринбоев таржимаси. Т.: Фан. 1966 й.
2. Муҳаммад ибн Асад Бухорий. “Маслакул орифин”. ЎЭРФА ШИ, қўлёзма – №2517/I.
3. Убайдуллоҳ ибн Масъуд. “Мухтасарул виқоя”. Т.: Чўлпон. 1994. Б.3.
4. Абу Ҳасанот Муҳаммад Абдулхай Канавий. “Ал-Фавоиду ал-баҳия фий тарожими ал-ҳанафия”. Қозон.: Император. 1903 й.
5. Убайдуллоҳ ибн Масъуд. «Мухтасарул виқоя» Т.: Мовароуннаҳр. 1991 й.

